

Kaadriohvitserist kirjanik

(Peeter Lindsaar 12. juuli 1906 — 6. nov. 1990)

Peeter Lindsaar ei elanud selle ajani, mil temast ja ta loomingust Eestis rääkima jõuti hakata, kui välja arvata Võru kultuurileht «Viruskundra», mis omakandi meest meeles pidas ja avaldas ka kirjaniku loo väliseestlusest kui liikumisest.

12. juulil 1991. a. oleks Peeter Lindsaar saanud 85. aastaseks, kuid ta elutee lõppes veidi enam kui pool aastat enne seda tähtpäeva — 6. novembril 1990. Nii juhtuski, et paljudele tuli esmakordne teave kirjamehest alles nekroloogide kaudu.

Kauge Austraalia ei ole eesti kirjanike poolest rikas. Pigem vastupidi — üksikute raamatute kirjutajate kõrval oli Peeter Lindsaar ainuke, kelle looming ulatub tosina teoseni, kõik omanäolised ja Eesti kultuuri rikastavad. Tähelepanuväärne on seegi, et kirjaniku «Vana hobune» oli esimene ilukirjanduslik teos, mis Austraalias eesti keeles välja anti. Raamat ilmus 1950. aastal ja oli ka Peeter Lindsaarele esimene, kuigi autor oli siis üle neljakümne aasta vana. Kirjanikuametit oli Peeter Lindsaarele juba koolipoisina ennustatud, aga küllap polnud kirjanduslikuks tegevuseks varem mahti.

1947. aastal kuulutati Saksamaa eestlaste poolt välja noorsookirjanduse võistlus. Tahe sel osaleda sundiski teoks tegema mõtte jutustustekogu koostamiseks. «Vana hobune» on kirjutatud lapsepõlvemälestuste ja kuulnud jutustuste põhjal. Kuna raamat ei kuulunud ju tegelikult noorsookirjanduse alla, tuli võistluselt kolmas koht.

1949. aastal jõuab Lindsaarte perekond Austraaliasse. Peeter Lindsaare esimeseks ametiks saab hoovitöölise oma. Sellest saab nime kirjastus «Luuamees», mille väljaandel «Vana hobune» ilmus. Raamat tõlgiti inglise keelde ja anti välja ka helikassettidena. Sama kirjastuse poolt ilmus järgmisel aastal teinegi raamat — «Neptuun ilmus laevale», mis kirjeldab teekonda Euroopast Austraaliasse.

Järgmine raamat «Koduküla» ilmus 1954. aastal juba Eesti Kirjanike Kooperatiivi väljaandel, kus autor rändas jälle mõtetega kodukülas, rääkides selle ümbrusest ja inimestest. Kodu Võrumaal, kus Peeter Lindsaar sündis, oli Urvaste kihelkonnas, Vastse-Antsla vallas Hansi talus. Ta oli neljast lapsest vanim, kelle koolitamisele pandi teistest enam rõhku, kuigi ka teised lapsed linna kooli saadeti.

Emapoolne Viirikite suguvõsa paistis silma vaimsete huvide poolest ja sealtkaudu jõudsid perre ka raamatud. Juba vanavanemate tallu oli tellitud ajalehti, tunti huvi muusika vastu.

Seitsmeselt õppis Peeter Lindsaar lugema, üheksaastaseks läks kooli. Naabertalus Kuldrel oli nelja klassiga vallakool, kus asus Haridusseltsi raamatukogu. Karjapoispõlves juhuslikult loetule tuli nüüd lisaks muudki, sealhulgas «Robinson Crusoe» ja «Laste Kalevipoeg», mille vastu püsis huvi terve elu.

1917. aastal läks ta õppima Otepää eraprogrammaasiumi. Elama õnnestus saada kooli majahoidja Luksepa peresse, kes oli endine algkooliõpetaja ja tundis hästi kirjandust. Peres valitses eesti vaim ja õhkkond, kus räägiti palju eesti ärkamisajast ja kultuurist.

Kuigi Peeter kavatseti panna edasi õppima Võru vastavatud seminari, jäi juhusliku äparduse tõttu teel plaan kätki ning 1922. a. sügisel viidi ta koos vend Eduardiga Valga Poeglaste Gümnaasiumi. Kodunt oli nii Võrru kui Valka 36 versta, kuid Valga tundus selle aja kohta Võruga võrreldes hoopis elavama kultuurikeskusena. Ilmselt mängis oma rolli Riia lähedus, kuid veelgi enam Valgas asuv teater «Säde», kaks kino, Kunstiselts, millel oli oma muusikakool ja kus korraldati kontserte, tegutses garnisoni orkester ja linnal oli hea raamatukogu. Päris uskumatuna tundub, et väikelinnas oli tollal neli gümnaasiumi. Poeglastegümnaasiumi tänapäevani tuntud «valge maja» esinduslik hoone valmis 1923. aastal. Kooli humanitaarharu lõpetas Peeter Lindsaar 1927. aastal, temaga koos sel ajal viiuldajana silma paistnud Armin Tuulse, mõned aastad hiljem Bernard Kangro ja veel mitmed eesti kultuuritegelased.

Sel ajal tegutses Valgas koolidevaheline kirjandusring «Tung», kus korraldati sageli kirjanduslikke õhtuid, sealhulgas ka «Noor Eesti»

õhtu, kuhu oli esinema kutsutud Gustav Suits ja Friedebert Tuglas. Saal oli kuulajatest tulvil nagu ka «Säde» teatris esinenud Henrik Visnapuu ja August Gailiti puhul. «Tungi» vaidlusõhtud olid tulised ja meelitasid kohale hulganisti väikelinna noori, kelle hulgas Peeter Lindsaar oli üks ägedamaid sõnavõtjaid.

Gümnaasiumi humanitaarharus õppivad vaimuerksad noored andsid välja oma albumit «Mardus», mida ilmus neli numbrit ja seal avaldas ka Peefer Lindsaar oma loomingut. Paljudele üllatuseks jäi Lindsaar pärast sundajateenistuse lõppu hoopis kaitseväkke ja lõpetas 1931. aastal Eesti Vabariigi Sõjakooli Tondil. Ta teenistuskohaks sai Võru, hiljem õppekompanii Petseris. Valgaga võrreldes tundus Võru sel ajal vaikse pesana, kuigi ka seal tegutses oma teater ja korralik raamatukogu.

Võru—Petseri perioodile on pühendatud põhiosa Peeter Lindsaare loomingust, tema kasarmuromaanid, mis kirjeldavad põhjalikult elu Eesti Vabariigi sõjaväes. Teema on jäänud eesti kirjanduses vähekajastatuks, sest sõjaväelasest kirjanik on ikkagi erandnähtus. Praegusel Eesti uusärkamisajastul, kus meie oma sõjaväe loomine käes on, tundub, et Eesti Vabariigi sõjaväeelu kirjeldused võiksid päris tõsiselt huvi pakkuda.

Bernard Kangro kirjutab oma kohtumisest Peeter Lindsaarega järgmist:

«1932. aasta kevadel aspirandina Petseri Lõunalaagrisse praktikale lähetatuna võttis meid II pataljoni barakis vastu pikk ning sale leitnant. Lindsaar oli vahepeal läbi teinud vastava väljaõppe ja kuulus kaadriohvitserina 7. rügemendi koosseisu. Oli esialgu üsna ootamatu teda näha sellisena — nõudlikuna, peaaegu karmina, juuksed lühikesed, kepp käes. Valga päevilt meelde jäänud vaidleja ei sallinud palju vastuvaidlemist. Ja vastu vaielda sõjaväes ei julgegi ju keegi. Seitsmemäe jalal asuvas võserikes ja liivaväljadel, samuti suvekuumades barakkides oli leitnant Lindsaar tuntud oma otsekohesuse ja resoluutsusega. Ta esindas vabariigiaegse intellektuaalse noorema ohvitseri tüüpi, vastandina tol ajal veel tsariajast pärinevale vanemale ohvitseritüübile.»

Kasarmuelust kirjutamine oli Peeter Lindsaarel kaua mõtteis. Teoks sai see alles Austraalias, mil esimese romaanina ilmus «...ja sõdurid laulavad» kahes köites (1959, 1962).

Romaanis kirjeldatakse elu Eesti kaitseväes 1927—1928, mil mindi üle uutele seadustele, lühenes sõdurite teenistusaeg ja tulid soodustused gümnaasiumilõpetanutele. Kirjanik, olles ise just lõpetanud gümnaasiumi, elas selle aja läbi ja oskab seetõttu anda tõetruu kirjelduse igapäevastest sündmustest ja elust võetud prototüüpidega. Esimest korda on kirjanduses kasarmu, lisaks vähetuntud elulaad Eesti ääremail.

Samas vaimus jätkavad romaanid «Paelamehed» (1967), «Õrn armastus» (1970), «Härrad ohvitserid» (1974), «Värska» (1977). Kähe usutlustekogu «Mardus kiljatas» (1964) ja «Kannatustee» (1983) sisuks on Eestist lahkumise eelsete aastate sündmustik, kus küsitletavad on kahjuks jäänud teadmataiks.

Aastatel 1937—1938 õppis Peeter Lindsaar Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonnas, 1938—1940 õigusteaduskonnas. Teise Maailmasõja keerises sattus ta Saksamaale ameeriklaste kätte vangis, viibis põgenikelaagris ja rändas sealt edasi Austraaliasse.

1949. aastal asutati Austraalia eestlaste ajaleht «Meie Kodu», miile juurde asus Peeter Lindsaar algul tööle tehnilise toimetajana, hiljem 1951—1955 tegevtoimetajana. 1955. aastal tuli ta tööle Sydney Riiklikku Raamatukokku, kus tegutses kuni pensionile minekuni 1972. aastal.

Töökoht raamatukogus oli suureks abiks ulatusliku uurimuse «Eestlased Austraalias ja Uus-Meremaal» (1961) kokkuseadmisel, kuna käepärast oli hulganisti teatmeteoseid ja erialaseid väljaandeid. Siiski kulus raamatu andmestiku kogumiseks ja kirjastamiseks 10 aastat. Materjali saamiseks rändas ta läbi peaaegu kogu Austraalia, külastas kõiki paiku, kus teadis olevat eestlasi ja nende isiklike kohtumiste kaudu koguneski palju tarvilikku aineistikku. Nii sündis põhjalik arvuliste ja ajaliste andmetega teos, kust võib leida teavet esimeste eestlaste asumisest Austraaliasse ja Uus-Meremaal kuni kuuekümnendate aastate eluluni välja.

Kuna raamatul oli ingliskeelne lisa, tunti selle vastu huvi ka kohalikes ülikoolides.

Raamatukogu rahulik ja vaimne õhkkond soodustas loometööd ja sel perioodil ilmubki suurem osa tema kirjan duslikust loomingust. Koos abikaasa Leoniida Lindsaarega on ta olnud innukas Austraalia eestlaste kultuurielu korraldaja, arutlenud eesti pagulaskirjanduse taseme, tõlkimise ja püsimise üle. Tema arvates on Eesti riik andnud arvuka haritlaskonna, kellest suurem osa siirdus välismaale. Nende vaimne panus on juba üksi väljaantud raamatute kaudu tähelepanuväärne. Pagulaskirjandus tuleb viia rohkem igapäevasesse ellu, teatrilavale, kooli, seltskonda, sest kirjandus on peegel, kust eestlane vastu vaatab ja on näha, missugune ta tegelikult on. Nii on võimalik tunda end teiste kõrva! samaväärsena. Oluliseks peab ta pagulaskirjanduse tõlkimist kui ühte mõjukat vahendit enese tutvustamiseks rahvusvahelises ulatuses. Tähtis on, et tõlgitud on kommunismivastaseid raamatuid Baltikumi saatusest, nagu Ain Kalmuse «Öö tuli liiga vaja», Arved Viirlaiu «Ristideta hauad», «Vaim ja ahelad», Robert Raidi «Kui venelased tulid» jt.

Ka tema enese loomingut on tõlgitud läti, leedu, soome, hollandi ja inglise keelde. Tõlkimine on aga olnud kulukas ja võõrkeeltes ilmunud palju vähem kui tarvis oleks, kuigi iga teises keeles välja antud raamat on kirjanikutöö suureks tunnustuseks.

Pagulaskirjandus täidab oma eesmärgi ka sellega, kui aitab eneseteostuse läbi püsima jääda, ei lase vaimselt nürineda ega surra, sest kirjandusliku tegevuseta oleks elu paljuski tühjem.

Ilmunud raamatud:

- Vana hobune: Lühijutte. — Sydney: Luuamees, 1950. — 112 lk. Neptuun ilmus laevale: Reisikirjeldus. — Sydney: Luuamees, 1951. — 204 lk. Koduküla: Lihtsaid lugusid ja laaste. — Lund: EKK, 1954. — 304 lk. ... ja sõdurid laulavad. /Romaan/. 1.—2. — Lund: EKK, 1958—1962. 1. kd. — 1959. — 327 lk. 2. kd. — 1962. — 312 lk. Eestlased Austraalias ja Uus-Meremaal: Statistiline ja kronoloogiline ülevaade. — Sydney: Luuamees, 1961. — 214 lk. Mardus kiljatas: Usutluste kogu. — Lund: EKK, 1964. — 303 lk. Paelamehed: /Romaan/. — Lund: EKK, 1967. — 279 lk. Õrn armastus: /Romaan/. — Lund: EKK, 1970. — 270 lk. Härrad ohvitserid: /Romaan/. — Lund: EKK, 1974. — 240 lk. Värska: Romaan/. — Lund: EKK, 1977. — 238 lk. Kannatuste tee: Usutlustekogu mälestusist. — Lund: EKK, 1983. — 211 lk.